

Scientific basis of criminalistic, analytical - operational knowledge

Nedjo Danilović,

*Academician of the Serbian Academy of Innovation Sciences and
the Serbian Royal Academy of Scientists and Artists,*

Doctor of Political Science and Doctor of Security Science,

Full Professor of Methodology of Social Sciences

E-mail: danilovic.nedjo@gmail.com

https://orcid.org/0000-0003-2109-5291

Vice-Rector for Science and Development

at the MB University, 11000 Belgrade,

Drajzerova No. 27. Republic of Serbia

Dragan Manojlović,

Doctor of criminal law sciences

Full professor of Criminalistics and Criminology

in the Department

of Criminal Law

E-mail: detore1914@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-6120-0220

MB University, 11000 Belgrade,

Drajzerova No. 27.

Republic of Serbia

Dejana Gajić,

Doctor of legal sciences, Assistant professor

of Criminology,

Criminalistics Organized crime

and Vitimology

E-mail: dejanadjordjic@yahoo.com

https://orcid.org/0000-0001-9080-1247

Megatrend University, 11000 Belgrade

Bulevar Maršala Tolbuhina 6,

Republic of Serbia

Citation:

Danilović, N., Manojlović, D., & Gajić, D. (2023). Scientific basis of criminalistic, analytical – operational knowledge. *Social Communications: Theory and Practice*, 15(2), 32–48.

DOI: 10.51423/2524-0471-2023-15-2-5

© Danilović, N., Manojlović, D., & Gajić, D. (2023).

Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Annotation

*The paper looks into the scientific basis of criminalistic analytical-operational knowledge. In criminal proceedings, this type of knowledge is the basis of legal sustainability and credibility of the indictment, criminal investigation and evidence before the court, and for development of public policy in the fight against crime in modern society. **The purpose** of the paper is to prove that the basis of criminal operational and analytical work is intellectual activity in which the procedures of logical, meaningful, systematic and reasoned, rather than common sense of criminal analysts are strictly followed in the process of acquiring operational knowledge, which includes naming and marking criminal phenomena, processes and events and represents a logical basis for understanding the analytical process in criminalistics. In criminalistic operational-analytical research, accurate, relative and applicable knowledge is gained about a certain subject from the*

criminal milieu, by applying adequate criminalistic and other research methods, which fulfills two essential preconditions of this type of research, primarily the determined object of criminalistic operational research and verified methods of true or at least probable knowledge. The methodology of the research subject in this paper required the application of the operational method of document content analysis in conjunction with hypothetical-deductive and statistical methods, as well as basic analytical-synthetic methods of knowledge. The research results provided a scientifically based theoretical-methodological view of criminalistic analytics and its end product criminalistic, operational-intervention and operational-instructive knowledge that will be helpful to criminalistic and other analysts and researchers in various state institutions and organizations that have a developed criminalistic-analytical and investigative activity in their organizational structure.

Key words: *criminalistic analytics; operative work; operational-interventional knowledge; operational and instructional knowledge; criminalistic, criminal-procedural investigation.*

Научна заснованост криминалистичког оперативног аналитичког сазнања

Неђо Даниловић,

*академик Српске академије иновационих наука и
Српске краљевске академије научника и уметника,
Доктор политичких наука и доктор безбедносних наука,
редовни професор методологије друштвених наука*

Е-маил: danilovic.nedjo@gmail.com

https://orcid.org/0000-0003-2109-5291;

проректор за науку и развој

Универзитета МБ, 11000 Београд,

Драјзерова број 27, Република Србија

Драган Манојловић,

*Доктор кривичноправних наука
Редовни професор Криминолистике*

Е-маил: detore1914@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-6120-0220

Универзитет МБ, 11000 Београд,

Драјзерова број 27,

Република Србија

Дејана Гајић,

*Доктор правних наука, доцент Кривичног
право*

Е-маил: dejanadjordjic@yahoo.com

https://orcid.org/0000-0001-9080-1247

Мега тренд универзитет, 11000 Београд

Булевар Маршала Толбухина 6,

Република Србија

Увод

Разумевање криминалног окружења је камен темељац смањења криминала и минимизирање виктимизације. У свеукупној борби против криминала, људски оперативни извори су саставни део полицијске обавештајне доктрине и праксе (Crous, 2009:117). Не постоји неопозиво ограничење опсега, обима, нивоа и домета криминалистичког оперативног сазнања, нити постоји за сада у науци, теорији и стручној криминалистичкој пракси, начин да се осигура правична расподела његових ефеката и поледица. Ипак, научно је оправдано да истражујемо и промишљамо о криминалистичким оперативним сазнањима у теоријском и практичном опсегу, било да се ради о спречавању угрожавања од криминалне делатности,

сукобима са носиоцима те делатности или да уз помоћ прибављених криминалистичко оперативних сазнања управљамо криминалом, све до преласка на не конфликтну ситуацију у националним границама (Simons, et al., 2011.) или у светским (међународним) оквирима у којима полицијска, криминалистичка, правна и безбедносна заједница покушавају да удовоље кривично процесним захтевима у борби против криминала (Манојловић, 2010).

Покушај да се обезбеди научна основа за прибављање криминалистичко оперативних сазнања у криминалистичкој, правној и безбедносној теорији у Србији до сада није имао успеха, не због тога што у светској научној баштини не постоје думети који би могли да понуде научну основу у тим истраживањима, већ што научни приступи у овој области у Србији нису класификовани у категорију сложених научних, теоријско-стручних и евалуирајућих проблема које треба применом научних метода истраживати. Научни приступи у овој области у Србији су разврстани у поље „временског“ поимања овог феномена у криминалном миљеу, а криминалистичка наука још није развила строге критеријуме за структурирање таквих проблема у научноистраживачке, који садрже све елементе предмета криминалистичких и кривично процесних научних истраживања. На жалост, у Србији се прибављају још увек „веродостојна“ криминалистичка оперативна сазнања, изван употребе или консултовања криминалистичког и кривично процесног правног научноистраживачког сазнања (Манојловић, 1997).

Феномен „криминалистичко оперативно сазнање“ у Србији је супротно од светске криминалистичке, безбедносне, кривичноправне и кривично процесне теорије и праксе, стекао статус „опште опасности“, „непожељног станара – подстанара“, „опасног службеника“ којег мора да надзире унутрашња контрола (уместо јединица за професионалну одговорност) што је не само супротно савременим погледима на борбу против криминала, већ и недопустиво, јер о извору сазнања изван оперативног регрутовања и вођења не сме нико други да зна - сви остали су *persona non grata*.

Методe истраживања

Истраживање под називом *Научне основе криминалистичког аналитичко-оперативног сазнања* је претежно теоријско-методолошко јер криминалистичка и кривично процесна истрага постоје као део кривичног поступка, а његове теоријско-емпиријске манифестације су:

- 1) Доступни научни и стручни извори наведени у списку коришћене литературе и постојећи прописи који регулишу пред кривичну о кривичну истрагу у кривичном поступку;
- 2) Писани искази у облику норми – нормативних одредаба тј. чланова, ставова и других облика текста правне форме у криминалистичком и кривично-процесном поступку;
- 3) Усмени искази експерата који имају искуство и сазнање о прибављању аналитичких оперативних података у криминалистичким, кривично-процесним и другим истрагама.

Основна хипотетичка претпоставка од које се пошло у истраживању била је да се у аналитичко-оперативним као и у научним истраживањима, верификованим методама, прибављају аналитичко-оперативна сазнања у криминалистичким истрагама, према унапред припремљеним инструмената, у складу са индикаторима криминалног деловања.

Полазећи од индикатора криминалног деловања, у опису и научном објашњењу предмета истраживања у овом раду примењене су готово све основне аналитичке и синтетичке методе сазнања и истраживања, с тежиштем на анализи, синтези класификацији, конкретизацији, генерализацији и индуктивно-дедуктивној методи. Из корпуса опште научних метода примењене су хипотетичко-дедуктивна и статистичка метода. Из групе

метода за прикупљање података коришћена је искључиво Метода анализе садржаја докумената, пре свега, њена техника квалитативне анализе садржаја докумената.

Од јединица анализе делова садржаја коришћена је *јединица појединих ставки (итема)* као природна јединица анализе садржаја документима наведених у списку коришћене литературе. Поред ове јединице анализе, примењене су и *мере простора и времена* на основу којих је класификован садржај писаних и вербалних исказа научника, криминалистичких експерата и аналитичара о научној заснованости криминалистичког оперативно-аналитичког сазнања, према физичким карактеристикама (временским и просторним) настанка ове врсте сазнања.

Према форми и начину употребе, промењена је *јединица контекста (Context Unit)* која је коришћена у анализи подставова у којима се трагало за неким облицима латентног криминалистичког, оперативно-интервентног сазнања, као основе за конституисање објективнијег, оперативно-инструктивног сазнања. Осим јединице контекста, у анализи су коришћене и *јединица третмана (пребројавања)* и *јединица класификације* помоћу које су садржаји докумената разврставани и класификовани у основне категорије анализе са проценом узрочно-функционалних веза између оперативно-интервентног и истраживачког, оперативно-инструктивног сазнања (Даниловић, 2015: 55–62; Даниловић, 2021: 18–19).

Резултати истраживања и дискусија. Дефинисање категоријалних појмова

Основни категоријални појмови у овом истраживању су криминалистичка аналитика, криминалистичко оперативно истраживање и криминалистичко оперативно-интервентно и оперативно-инструктивно сазнање из којих се и на основу којих изводе и тумаче сви остали појмови и термини у вези са предметом истраживања у овом раду.

Појам криминалистичка аналитика у овом раду означава сложен, аналитичко-синтетички процес остваривања смислене, рационалне, сазнајне, организоване и систематске делатности на прибављању и обради разних криминалистичких обавештења и откривању њиховог истинског садржаја, порука и значења усмерен на остварење одређеног циља (циљева) и одређене сврхе (сврха).

Понуђена дефиниција криминалистичке аналитике је вишеслојна и обухвата више битних чинилаца, као што су: а) процес; б) сложеност; в) аналитичко-синтетичка својства; г) обавештење и порука; д) значење; ђ) циљеви; е) сврха; ж) смисленост и рационалност.

Из многобројних чинилаца овог појма видљиво је да се у предложеној дефиницији криминалистичке аналитике приоритет даје интелектуалној делатности криминалистичких аналитичара која се остварује кроз процедуре логичког, смисленог, систематског и аргументованог, а не здраворазумског мишљења. Криминалистичка интелектуална делатност је у ствари логичка процедура доласка до криминалистичког оперативно-интервентног сазнања уопште и оперативно-инструктивног научног сазнања посебно, која укључује и именовање и означавање и представља логичан основ разумевања и схватања аналитичког процеса, у којем се:

1) опажају могући, вероватни, извесни и нужни извори криминалистичко оперативних података, који се подвргавају одговарајућем третману;

2) опажају подаци у извору криминалистичко оперативних сазнања који се обрађују и, на основу резултата обраде, представљају у различитим облицима и формама аналитичких дела;

3) на основу представљених података, формирају се ставови, судови и закључци и сложеније целине које су систематске, аргументоване, синтетизоване констатације, оцене, прогнозе, сугестије – извештаји, итд.

Из наведене дефиниције произилази закључак да се криминалистички оперативни аналитички процес заснива на генералној процедури људског сазнања и мишљења у којем се посредно и непосредно опажају, представљају и проучавају истинити, потпуни, аргументовани, проверени оперативни извори, као и њихови званични, одређени, разумљиви и употребљиви искази и наравно подаци као чиниоци исказа. Отуда се може аргументовано тврдити да је процес криминалистичког аналитичко-оперативног рада дефакто и дејуре истраживачки процес, а да је ова врста оперативног интелектуалног рада у ствари истински истраживачки рад. За то постоји сва неопходна научна аргументација (Даниловић и др, 2018:5)

Појам криминалистичко оперативно истраживање означава делатност стицања истинитог, релативног и применљивог сазнања о одређеном предмету из криминалистичког миљеа, применом адекватних криминалистичких и других метода истраживања. То практично значи да и у криминалистичком аналитичко-оперативном истраживању морају бити испуњена два битна претходна услова: а) утврђен предмет криминалистичко оперативног истраживања и б) верификоване методе истинитог или бар вероватног сазнања. Криминалистичко, оперативно аналитичко истраживање у потпуности испуњава оба ова услова, пре свега:

а) општи предмет рада криминалистичке аналитике дефинисани је приликом формирања криминалистичке аналитичке службе, који се конкретизује и операционализује кроз периодично и дневно постављање аналитичких оперативних радних задатака. Криминалистички аналитичари разрађују аналитичке задатке кроз један специфичан, лонгитудинални истраживачко изведени аналитичко-оперативни пројект чији општи предмет истраживања у криминалистичким наукама може да се дефинише кроз типски криминалистички оперативно истраживачки модел који обухвата следеће сегменте предмета анализе: (1) услове у којима криминалци и органи за примену закона који се боре против криминала делују; (2) субјекте деловања, (3) циљеве (мотиве, интересе) њиховог деловања; (4) делање – конститутивне чиниоце и односе тога делања; (5) методе и средства које примењују у криминалном и против криминалном делању, и (6) ефекте њиховог самог делања. Најчешће се истражују само неки од наведених сегмената, али у континуитету, они дају целину криминално угрожавајуће појаве или процеса о којој се прибављају оперативни подаци.

б) у криминалистичком аналитичко-оперативном истраживању се, као и у научном истраживању, одређеним научно верификованим методама прибављају подаци првенствено по захтеву инструмената који су израђени у складу са индикаторима криминалног деловања. У таквом оперативном аналитичком истраживању тежишно се примењује оперативна метода анализе садржаја докумената која се користи у спреси са: 1) опште научним методама, пре свега, хипотетичко – дедуктивном, статистичком и методом моделовања, као и са 2) основним аналитичко-синтетичком методама сазнања, и 3) осталим методама за прибављање података, посебно методом испитивања, применом техника разговора (интервјуа) са информатором и методом посматрања, применом технике са и без учествовања у криминалном догађају, као и биографском методом.

Аналитичко оперативно сазнање у криминалистичком и кривично-процесном поступку је врста сазнања до којег се долази применом аналитичких метода, техника, поступака и алата у процесу прикупљања, сређивања, анализирања и интерпретирања података и информација које су оперативно корисне за вођење истраге, праћење

криминалних активности и откривање узорака криминалног деловања. Аналитичка оперативна сазнања класификују се у две подгрупе.

Једну подгрупу чине аналитичка оперативно-интервентна сазнања која су произашла из анализе тренутних оперативних података о криминалним догађајима, омогућавајући истражитељима да брзо реагују, доносе хитне одлуке и идентификују сумњиве узорке понашања.

Другу подгрупу чине аналитичка оперативно-инструктивна сазнања до којих се долази применом аналитичких и других научних метода, техника, инструмената и поступака, поштујући строгу аналитичку истраживачку процедуру. Ова врста оперативно-инструктивних сазнања омогућава дубља разумевања криминалних трендова, профилисање починилаца, предвиђање будућих криминалних образаца и развијање дугорочне стратегије за сузбијање криминала. Ова врста сазнања гледа унапред, пружајући истражитељима објективније информације које им помажу да развијају превентивне мере, оптимизују ресурсе и формирају дугорочне стратегије за сузбијање криминала.

Обе врсте сазнања су кључне за ефикасно вођење криминалистичких истрага и одржавање правне сигурности и безбедности у друштву.

Полазећи од тога да је криминалистичка аналитичко-оперативна делатност истински истраживачка делатност, за реализацију криминалистичког оперативно-аналитичког истраживања неопходни су едуковани, високо образовани аналитичари који, поред општих криминалистичких знања и вештина, треба да познају научне основе аналитике уопште и криминалистичке аналитике посебно, као и методе, технике, инструменте и поступке истраживања криминалистичких појава, процеса и догађаја и начела концептуализације криминалистичких научно-инструктивних аналитичких пројеката.

Епистемолошки аргументи определили су ауторе овог рада да научној и широј стручној јавности понуде један научно утемељен поглед на криминалистичку аналитику, посебно научну основу аналитичких оперативно-интервентних и оперативно-инструктивних сазнања до којих се долази у криминалистичком аналитичко-оперативном раду, а које ће, надамо се, бити од помоћи криминалистичким и другим аналитичарима – истраживачима у различитим државним институцијама, установама и организацијама које у свом организацијском саставу имају развијену криминалистичко-аналитичку делатност.

Дистинкција између криминалистичких оперативно-интервентних и научноистраживачких оперативно-инструктивних сазнања

У раду, између осталих проблема, истражујемо да ли је методолошка основа за стицање криминалистичко оперативних сазнања у науци упитна? Критичари често, с правом дају индиректни доказ исправности става о методолошкој неподобности оперативних сазнања прибављених оперативно-интервентним радом криминалистичких аналитичара, правдајући такав став аргументима о непостојању научне основе за ову врсту сазнања. То је само једна страна овог проблема. Друга страна указује на суштину да су криминалистичка, оперативно-интервентна сазнања један од значајних предмета истраживачке, **оперативно-инструктивне** аналитике која непрекидно трага за криминалистичким научноистраживачким, оперативно-инструктивним сазнањима која се ослањају на примену одређених научних метода, техника, инструмената и истраживачких процедура. Њиховим благовременим прибављањем се у значајној мери доприноси законитости, како кривично-процесног поступка, тако и доношењу правичне судске пресуде, засноване на објективним и истинитим доказима који су производ оперативног аналитичко-инструктивног сазнања. Ова врста сазнања је углавном усмерена на класификацију, типологизацију, сазнавање правилности, законитости и на прогнозирање

криминалних појава, а не ретко и на њихово откривање (Даниловић, Милосављевић, 2008: 28).

Отуда се справом може рећи да су оперативно-интервентна сазнања нужно у функцији криминалистичких оперативно-инструктивних сазнања, односно да су оперативно интервентна сазнања криминалистичких аналитичара битан извор криминалистичких оперативно-инструктивних истраживачких сазнања. Ова сазнања су нужна компонента оперативно-инструктивног аналитичког сазнања до којег долазе криминалистички аналитичари у криминалистичком и кривично процесном поступку. Примера ради, свако трагање за доказима, увиђај, саслушање, итд. објективно спада у истраживање које се одиграва по одређеним правилима и процедурама у којима значајну улогу имају методе испитивања и посматрања, са и без коришћења одговарајућих техничких средстава. Битна разлика између криминалистичког оперативно-интервентног и оперативно-инструктивног аналитичког сазнања је у томе што је оперативно-интервентно сазнање производ аналитичког истраживања конкретних појединачних криминалних случајева, док је истраживачко-инструктивно сазнање производ генерализације више прикупљених сазнања, тј. откривања заједничких и типичних својстава у мноштву криминалних случајева исте врсте и разне врсте (Даниловић, Милосављевић, 2008: 28, 29).

У стицању криминалистичког оперативно-инструктивног истраживачког сазнања примењују се методе научног истраживања и њихова правила и процедуре. Истина, не баш све у истом обиму, доследности и с једнаком учесталošћу. Преко научних метода, криминалистички аналитичари успостављају два односа са методологијом научних истраживања. Први, у којем се методолошка правила истраживања и примена метода сазнања обавезно примењују у процесима оперативно-инструктивног криминалистичко-аналитичког изучавања и други, криминалистичко-аналитичка изучавања су непосредна и континуирана провера и основа за кориговање и развој одређених метода прибављања и обраде података – а нарочито методе посматрања и оперативне методе анализе садржаја и форме докумената у вези са криминалом који је предмет криминалистичког истраживања. По томе је криминалистичко-аналитичка делатност, истинска истраживачка делатност (Даниловић, Милосављевић, 2008: 22).

У стицању криминалистичког, оперативно-инструктивног истраживачког сазнања, поред методологије научних истраживања значајна је и криминалистичка методика, као једна од под грана методологије која се непосредно бави криминалистичким истраживачко-инструктивним радом који одређене научне методе, нарочито прибављања и обраде криминалистичких података, прилагођава потребама извршавања одређених задатака криминалистичке струке. У том криминалистичком оперативно-инструктивном сазнајном процесу настају одговарајућа правила, методе и технике криминалистичке методике, чија је улога да научне законе конкретизује у криминалистичко стручне правилности и конкретне инструкције криминалистичким аналитичарима као извршиоцима. На тај начин криминалистичка методика посредује између методологије научноистраживачког рада и праксе оперативног деловања у криминалистичкој струци (Даниловић, Милосављевић, 2008: 23).

Из претходно наведених премиса се може закључити да криминалистичко истраживачко, оперативно-инструктивно сазнање није сазнање до којег се дошло било каквим сакупљањем чињеница, већ сазнање до којег се долази организованим, систематским и сложеним процесом стицања криминалистичког истраживачко-аналитичког сазнања, структурираног унутар себе од усаглашених система постојећег научног и другог искуственог сазнања, мисаоних процеса, техничких и рутинских истраживачких криминалистичких радњи и поступака повезаних у једну логичку и кохерентну смислену

целину, усмерену ка главном циљу – стицању новог криминалистичког оперативно-инструктивног истраживачког сазнања о криминалној појави или појавама које се оперативно истражују (Даниловић, 2023:62).

До објективних криминалистичких оперативно-инструктивних истраживачких сазнања долази се у криминалистичким пројектима (операцијама). Пројекат криминалистичких операција се одвија у неколико фаза, пре свега, у:

- 1) фази идентификације извора према потребном профилу криминалног проблема или нивоа сазнања до којег ће неопходно доћи у криминалистичком истраживању;
- 2) фази класификације идентификованих извора у складу са циљевима конкретног пројекта криминалистичког истраживања, и у
- 3) фази процене тачности исказа из идентификованих и класификованих извора.

Оперативни извори и оперативна сазнања, основ стицања криминалистичког оперативно-интервентног и оперативно-инструктивног сазнања

Све полиције на свету се у великој мери ослањају на оперативне изворе. Без њих би стопе откривања криминала у многим земљама биле ниске, а многи злочини остали неоткривени (Billingsley, et al., 2013: 74). Криминалисти, оперативци, тужиоци, судски полицајци, аналитичари и истраживачи признају да је употреба оперативних извора била основни извор сазнања у кривичним истрагама у прошлости, да је незаобилазан у садашњости, и да ће бити значајан елеменат сазнања на коме ће се градити покретање и вођење криминалистичких и кривично процесних операција у криминалном миљеу у будућности (Bean, Billingsley, 2001: 25; Lieberman, 2007: 64; Miller, 2011: 203). Велика већина експерата из области криминалистике указује да је најефикаснији извор података у овој области - *криминалистички оперативац* који има умешну комуникацију са криминалцима. Отуда је Грифова категоризација извора оперативних сазнања и даље користан модел извора сазнања који се примењује у криминалистици. Наиме, Грир наводи категорије оперативних сазнања из исказа информатора-доушника који зависе од две варијабле: у једној од односа између информатора-доушника и људи о којима доушник обавештава, а у другој од односа са криминалистичким оперативцем/аналитичарем, обавештајцем или полицајцем (Greer, 1995: 510). Овај аутор класификује информаторе - доушнике као изворе сазнања у следеће групе:

1) „Случајни посматрач“, који је „аутсајдер“ и нема никакве везе са особом о којој доставља сазнања. Овај извор прослеђује сазнања полицији пошто је само посматрао инцидент и о томе обавештава полицију;

2) „Једнократни сведок саучесник“, који је „инсајдер“ јер има неку везу или однос са особом о којој преноси сазнања полицији. Он преноси сазнања полицији због бојазности од оптужбе, и

3) „Непосредни или унутрашњи извор“, који не само да има везу или однос са особом о којој преноси сазнање полицији, већ има и унутрашња сазнања о злочинима које је та особа планирала или починила. Овај извор обавештава полицију о вишеструким инцидентима злочина (Greer, 1995:11–12; Greer, 2001:46).

Док су сведоци који немају везе са криминалцима важни извори сазнања у криминалистичким операцијама и кривичним истрагама, за категорију „супер-травнатих сазнања“ добијених од непосредних унутрашњих извора из криминалног миљеа потребно је „култивирање“ од стране полицијских инспектора-аналитичара, ако желе доћи до, за истрагу, вредних инсајдерских сазнања. Либерман у својим радовима наглашава да „употреба поверљивих обавештајаца може довести истражитеље до њихових кључних мета јер су они

упућени и имају могућност да оду на места и разговарају са људима који су недоступни полицији“ (Lieberman, 2007: 1). Прикупљање таквих обавештења подразумева да полицијски инспектори не морају сами да контактирају са информаторима-доушницима који су криминалци, јер су они ефикаснији у прикупљању тражених сазнања (Miller, 2011:206). Полицијски инспектори-аналитичари морају да се придржавају етичких принципа и законских правила, да их рад у криминалном миљеу на прикупљању оперативних сазнања не би потенцијално довео до корупције и неетичког понашања (Crous, 2009:117).

Оперативни извори

Многи истраживачи се питају, шта је оперативни извор? Да ли је то лош човек са добрим намерама? Дobar човек са лошим намерама? Један њихов који ради за нас? Један наш код њих који ради за нас, а још увек није прешао код њих? Заинтересовани грађанин са криминалним досијеом? Заинтересовани грађанин без криминалног досијеа? Осветник из сопствених побуда? Алтруиста са несобичном бригом добробити за оштећене? Трговац у својој кривичној ствари? Лични одговор на криминал у друштву? Заљубљеник у полицијску професију? Продавац сазнања по чувењу? Један њихов код нас а није наш? Продавац непосредних производа? или нешто друго од свега набројаног.

Као што се из приложеног може видети питања је много, а одговора мало. Претходне студије о оперативним изворима су показале да подстицаји и мотивација за информисање, опредељују и уоквирују типологију оперативних извора. Они се крећу, од примања новца за предата сазнања, преко освете, до тражења услуга од полицијских службеника који их воде (Bean, Billingsley, 2001:86). Росенфелд и сарадници наводе подстицаје и мотивацију за информисање, који укључују страх (од полиције), похлепу, освету, алтруизам, смањену казну затвора, па чак и потребу за самопоштовањем (Rosenfeld, 2003: 292). Милерово истраживање је открило да је финансијска мотивација за пружање услуга оперативних сазнања био други најчешћи мотив у његовом узорку за информисање, при чему је први најчешћи мотив био смањење казне или смањене накнаде (Miller, 2011: 211–221). Милер је идентификовао четири особе које се одлучују да постану оперативни извори. То су пре свега:

1) *Они који су „приморани“* од закона на такво понашање, односно појединци који су након хапшења „окренути“ и добровољно пристали да дају обавештења, због начин на који ће се поступати по нерешеној кривичној пријави ако се информатор сложи да испуни захтеве полицијског службеника и пружи тражена оперативна сазнања;

2) *Ловци на уцене* који су мотивисани новцем да пружају оперативна сазнања на основу неодређене накнаде која може бити проблематична јер се услуга давања оперативног сазнања извору може платити само након успешног кривичног гоњења појединца о коме је пружио обавештења. У криминалистичкој теорији присутно је становиште, да овај оперативни извора у себи носи потенцијалну опасност (Harfield, 2012), јер би у својој жељи за новцем могао потенцијално измислити криминалне ситуације, дати лажно сазнање или чак подметнути доказе како би осигурао успешно гоњење, које је гаранција исплате услуга за дата сазнања;

3) *Осветници* чија је мотивација вођена осветом криминалаца који желе уклонити конкуренцију кроз „полицијску хирургију“, када се полиција употребљава да уклони супарника у криминалним активностима;

4) *Полицијски заљубљеници*, односно „обични грађани навијачи полиције“ који понекад могу имати корисна сазнања из криминалног миљеа или окружења по разним основама: становања, рада, кретања, дружења и других разлога, али најчешће су то „неадекватна“ сазнања јер они обично нису урођени у криминалну субкултуру (Miller, 2011: 214–215).

Из наведених студија, уочава се да тип криминалистичко-оперативних извора који изазива највећу забринутост у погледу објективности јесте онај извор оперативног сазнања који тражи услугу од криминалистичке агенције. Овакав оперативни извор којег у стручној литератури и колоквијалном говору најчешће називају „криминални доушник“ могао би затражити од „криминалног водитеља“ да затвори очи пред његовим криминалним активностима или криминалом његове криминалне групе док преноси оперативна сазнања или обавља друге послове који су му поверени од стране државе, против лица за кога држава мисли да је „већи криминалац“ од ангажованог оперативног извора (Colvin, 1998: 41).

Неки истраживачи указују да је, најопаснији тип сарадње онај који се обавља између „фингираног оперативног извора“ преко кога се покрива и остварује политички утицај посредством „државног водитеља“ од стране политичког моћника у полицију, одређеног за контакт, контролу и вођење лица (сарадња у моделу бар тер односа и једносмерних неписаних уговора) у криминалном миљеу, који се у свету сматра највишим и најопаснијим обликом корупције на нивоу државног криминала (Crous, 2009).

За неке ауторе, ово је поништавање улоге доушника и водитеља у којем се кроз фингирану улогу оперативног извора, прикривено остварује политички утицај кроз активну регрутацију криминалаца за политичке потребе. Уместо прикупљања оперативних сазнања од њих, њима пружају сазнања која користе у примени својих криминалних метода (Crous, 2009). Према Либерману, императив је да службеници криминалистичке агенције најпре у изградњи профила оперативног извора у фази регрутовања схвате мотивацију извора сазнања, да би се могло одредити ком типу потенцијалног (још увек не регистрованог) оперативног извора припада, пре него што са њим ступе у контакт за отпочињање прикупљања оперативних сазнања (Lieberman, 2007:62).

3.4.2. Оперативна сазнања

У процесу истраживања криминалних активности, неопходно је да службено лице које прибавља и доставља оперативна сазнања, пре тога осигура да су та сазнања тачна, односно да су верификована, формализована и потврђена. У криминалистичкој теорији има више различитих приступа о степеновању поузданости оперативно-интервентних сазнања прикупљених из оперативних извора. Један приступ заговара тростепену поузданости, други петостепену, трећи седмо степену поузданости, док четврти заговара **девето степену поузданост**, а у новијој теорији се говори и о једанаестостепеној поузданости оперативно-интервентних сазнања прибављених од оперативних извора. У овом раду користили смо тростепену скалу поузданости оперативно-интервентних сазнања, према којој се оперативни извори смештају у седећа три нивоа поузданости:

1) *Поуздан извор*, што означава да је компетентан и веродостојан и да је прошао формализацију у верификацију, а прибављена оперативно-интервентна сазнања од оваквог оперативног извора су поуздана. У ову врсту оперативно-интервентних сазнања се укључују сазнања прибављена из различитих извора, као што су: људска, техничка, научна и форензичка, документациона и **друга** сазнања. Многи стручњаци сматрају да претходна оперативно-интервентна сазнања прибављена из оперативних извора морају задовољити критеријуме компетентности и веродостојности, пре него што се оперативни извор класификује у поуздан извор. Тамо где нису задовољени критеријуми компетентности и веродостојности, такви извори се класификују у непоуздане изворе уз навођење основане сумње непоузданости таквих оперативних извора и оперативно-интервентних сазнања прибављених од њих.

2) *Не тестиран извор*, што означава да тај оперативни извор није претходно достављао поуздана оперативно-интервентна сазнања криминалистичком аналитичару, или је пак пружао сазнања која нису поткрепљена из друга два независна оперативна извора. Овај оперативни извор не мора нужно бити непоуздан, али с прибављеним сазнањима од њега треба поступати опрезно у криминалистичкој анализи.

3) *Није поуздан извор*, што означава да постоје разумни разлози за сумњу у поузданост оперативног извора (Hanvey, 1994). Уз овакву класификацију оперативних извора, прилаже се процена ризика која укључује забринутост у погледу аутентичности, поузданости, способности и мотива оперативног извора или поверења у техничку опрему којом су прибављана оперативно-интервентна сазнања.

Пре него што се предузме операција (криминалистичка или процесна), неопходно је на основу претходно прибављених сазнања извршити проверу која се фокусира на:

а) *Кређибилност оперативно-интервентног сазнања* о криминалистичком проблему, нпр. да ли је прибављено оперативно сазнање од информатора о: (1) прошлим криминалним догађајима; (2) криминалним догађајима који се тренутно одвијају у криминалном миљеу; и (3) криминалистичким догађајима који ће тек ступити на позорницу криминалног миљеа, њиховом понашању и околностима, и

б) *Валидности оперативно-интервентног сазнања* за подношење образложеног предлога за покретање захтева од стране тужиоца према судији за претходни поступак, ради прибављања законског акта (нпр. наредбе судије за претходни поступак) о покретању пред истражног поступка. Основни принципи процене које је неопходно поштовати да би се могао прихватити један такав оперативни извор валидним и надаље користити прибављено оперативно-интервентно сазнање су (Maguire, John, 1995):

1) да процена не сме утицати на лична осећања и да је у основи неопходно обезбедити професионално мишљење од оперативног извора;

2) да Личне предрасуде нису дозвољене за процењивање дела оперативно-интервентног сазнања или за извртање веродостојности прибављеног оперативно-интервентног сазнања, и

3) да процена оперативног извора треба да буде одвојена од процене оперативно-интервентног сазнања. Начин процене оперативно-интервентног сазнања и извора из кога је прибављено ово сазнање обухвата неколико корака: 1) Процену особине извора; 2) Процену поузданости извора, 3) Процену везе између оперативног извора и прибављеног сазнања од њега која говори о вредности оперативно-интервентног сазнања; 4) Процену да ли је оперативно-интервентно сазнање прибављено од оперативног извора проверено од најмање два независна друга извора сазнања, и 5) Процену да ли је потврђена вредност оперативног извора и тачност оперативно-интервентног сазнања прибављена од оперативног извора.

На основу изнетих чињеница може се закључити да се у криминалистичкој теорији и пракси у свету, за одређивање тачности оперативно-интервентног сазнања прибављеног од оперативних извора примењују две скале процене: а) Скала поузданости извора; и б) Скала вредности аналитичког оперативно-интервентног сазнања које треба да се верификује и формализује (Irwin, Mandel, 2019:102).

Резултати истраживања у раду су потврдили да без оперативно-интервентних сазнања прибављених од оперативних извора није могуће доћи до чињеничног стања у криминалном миљеу. Отуда се може рећи да је примена оперативних извора сазнања у криминалистици „неопходно зло“ чију поузданост, кређибилност и валидност је, уз примену криминалистичких и других метода, техника, инструмената и поступака неопходно стално изнова проверавати како би ово сазнање могло бити основа за прибављање објективнијег аналитичко-инструктивног сазнања (Jennings, Hall, 2012).

Из целине аргументације везане за проверу научне основе оперативно-интервентних сазнања у криминалистичкој кривично-процесној теорији и пракси могуће је констатовати парадигматску претпоставку следеће садржине: да је тако „лако“ у савременој пракси прибавити тачне криминалистичке или кривично-процесне опсервационе податке и проверене информације о понашању криминалних особа у криминалном миљеу, криминалистички истражитељи и аналитичари би одавно напустили технику прибављања оперативно-интервентних сазнања од врбованих оперативних извора, као што су нпр. информатори- доушници (Innes, 2000; Cochrane, Monaghan, 2012).

Низ генерализованих оперативно-интервентних сазнања проистеклих из аналитичког оперативног истраживања конкретних, појединачних криминалних случајева, отварају могућности откривања заједничких и типичних својстава уочених у више криминалних случајева исте врсте, чиме се оперативно-интервентно сазнање претвара у објективније аналитичко-инструктивно сазнање. Отуда се може закључити да тачност оперативно-интервентног сазнања није стицај случајних догађаја већ је непосредно условљено квалитетом криминалистичких аналитичара из криминалистичке агенције који врше криминалистичку истрагу у пред кривичном поступку, пре свега у познавању и примени криминалистичких метода, техника, поступака и алата у раду са оперативним изворима. У криминалистичким истрагама потребно је много емпиријског криминалистичког рада, у погледу откривања својстава оперативних извора, објективног сагледавања криминалне ситуације и методолошко-методичког знања аналитичара да дођу до проверљивих оперативно-интервентних сазнања у складу са нормама и строгим процедурама оперативног рада, а не према лаичком искуству криминалистичког аналитичара у раду са оперативним изворима сазнања.

Закључак

Предмет овог рада је криминалистичко, аналитичко-оперативно сазнање које се сагледава из угла његове науче заснованости. У трагању за његовом научном заснованошћу, у раду су ова сазнања класификована на: аналитичка *оперативно-интервентна* и *оперативно-инструктивна* сазнања. Обадве врсте оперативних сазнања се заснивају на интелектуалној делатности криминалистичких аналитичара која се остварује кроз процедуре логичког, смисленог, систематског и аргументованог мишљења, укључујући именоване и означавање као логичан основ разумевања и схватања криминалистичког аналитичког процеса из којег произилази ова врста сазнања.

У криминалистичком аналитичком процесу се опажају могући, вероватни, извесни и нужни криминалистичко оперативни подаци прибављени од оперативних извора, који се аналитички обрађују у виду систематизованих, аргументованих и синтетизованих констатација, ставова, судова, закључака, оцена и прогноза који се представљају у различитим облицима и формама криминалистичког аналитичких дела.

У раду се аргументовано доказује да се криминалистички аналитички процес заснива на процедурама људског сазнања и мишљења у којем се посредно и непосредно опажају, представљају и проучавају истинити, потпуни, аргументовани и проверени оперативни и други извори и њихови званични, одређени, разумљиви и употребљиви искази и подаци као чиниоци исказа оперативних извора. Отуда се са значајном поузданошћу може закључити да је криминалистички аналитички процес у пуном смислу истраживачки процес, као што је и оперативни аналитички рад у ствари интелектуални истраживачки рад, за шта је у раду понуђена ваљана научна аргументација.

У суштини криминалистичко оперативних аналитичких истраживања налазе се делатности стицања истинитог, релативног и применљивог сазнања о одређеном предмету из криминалистичког миљеа, уз поштовање аналитичких истраживачких процедура и примену адекватних криминалистичких и других научних и стручних метода истраживања. Отуда је према истраживачким критеријумима, криминалистичко оперативно аналитичко истраживање валидно јер испуњава два битна претходна услова: а) утврђен предмет криминалистичко оперативног истраживања и б) верификоване методе истинитог или бар вероватног сазнања.

Иако је примена оперативних извора сазнања у криминалистици „неопходно зло“, резултати истраживања су потврдили да без оперативно-интервентних сазнања прибављених од оперативних извора није могуће доћи до чињеничног стања у криминалном миљеу. Због тога је поузданост, кредибилност и валидност оперативних извора и података прибављених од њих неопходно стално изнова проверавати уз примену криминалистичких и других научних метода, техника, инструмената и поступака, како би оперативно интервентна сазнања могла да буду основа за прибављање објективнијег криминалистичког аналитичко-инструктивног сазнања (Jennings, Hall, 2012; Даниловић, Милосављевић, 2008; Даниловић и др, 2018).

Аналитичко истраживачка искуства аутора овога рада су показала да је из више генерализованих оперативно-интервентних сазнања произашлих из аналитичког оперативног истраживања конкретних појединачних криминалних случајева, могуће идентификовати, открити и објаснити заједничка и типична својстава уочена у више криминалних случајева исте врсте, чиме се оперативно-интервентно сазнање претвара у објективније аналитичко научноистраживачко-инструктивно сазнање. Истинитост и тачност оперативно-интервентног сазнања је условљена квалитетом криминалистичких аналитичара из криминалистичких агенција које врше криминалистичку истрагу у кривичном поступку, пре свега, у познавању и примени криминалистичких метода, техника, поступака и алата у раду са оперативним изворима. У криминалистичким истрагама потребно је много емпиријског криминалистичког рада, у погледу откривања својстава оперативних извора, објективног сагледавања криминалне ситуације и методолошко-методичког знања аналитичара како би се дошло до кредибилног и валидног аналитичког оперативно-инструктивног сазнања, ванредно значајног за вођење кривичног поступка и доношење правичних судских одлука.

Отуда можемо закључити да је разумевање значаја оперативног сазнања прибављеног од оперативног извора интерфејс између метода рада криминалистичког аналитичара (оперативног службеника), његовог познавања теорије, начела и процедура криминалистичке и аналитичке праксе, методике избора оперативног извора и способности аналитичара за криминалистичку анализу. Надамо се да ће потрага за таквим разумевањем оперативних аналитичких сазнања постати главни фокус у научним и стручним криминалистичким истраживањима у Србији и њеном ближем и даљем окружењу.

Statement

Financing

No organization funded this study. The author carried out the research at his own expense.

Conflict of interest

There is no conflict of interest.

Ethics

The material presented in this article meets all the points and requirements put forward by the Ethics Commission of the Editorial and Publishing Department of the public organization "Scientific and Educational Center "SUCCESSFUL".

Copyright

This is an open-access article distributed under Creative Commons Attribution. The license permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are properly acknowledged.

Списак литературе

- Bean, P., Billingsley, R. (2001). Drugs, crime and informers. In: Billingsley, R., Nenitz, T., and Bean, P., (Eds.) (2001). *Informers: Policing, Policy, Practice*. Cullompton, U.K.: Willan.
- South, N. (2013). Informers agents and accountability: some matters arising from the use of human information sources by the police and the security service. In: Billingsley, R., Nenitz, T., and Bean, P., (Eds) (2013, junu). *Informers: Policing, Policy, Practice*. Cullompton, 67-80, U.K.: Willan Publishing.
- Colvin, M. (1998). *Under Surveillance: Covert Policing and Human Rights Standards*. London: Justice.
- Cochrane, M., Monaghan, R. (2012). Countering terrorism through the use of informants: The Northern Ireland experience. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 4(1), 26-40.
- Crous, C. (2009). *Human intelligence sources: Challenges in policy development*. *Security Challenges*, 5. (3), p. 117–127.
- Danilović, N. (2023). Fundamental Research on War and its Significance for the Progress of Global Community and Prosperous Development of Modern Countries. In: N.D, D.T (eds.), *Fundamental Researches*, 61-90 (624). Beograd: Institute for Serbian Culture, Priština – Leposavić, International Association of Methodologists of Social Sciences and MB University.
- Danilović, N. (2021), Primena metode analize dokumenata u društvenim naukama, [SCTP] *Social Communications: Theory and Practice*, Vol. 13(2). DOI: 10.51423/2524-0471-2021-13-2.
- Danilović, N., Milosavljević, S., Manojlović, D., Milutinović, O., i Jović, V. (2018). *Bezbednosna analitika*. Beograd: Beosing.
- Danilović, N. (2015). *Metod analize sadržaja dokumenata sa instrumentima*, Beograd: Zadužbina Andrejević
- Danilović, N., Milosavljević, S. (2008). *Osnove bezbednosne analitike*. Beograd: Službeni glasnik.
- Greer, S. (1995). *Towards a sociological model of police informants*. *British Journal of Sociology*, 46, (3), p.p. 509–527. <https://doi.org/10.2307/591854>.
- Greer, S. (2001). *Towards a sociological model of the police informant*. *The American Journal of Sociology*, (3), p. 46. <https://doi.org/10.2307/591854>.
- Hanvey, P. (1994). *A Structured approach to Informants*: Seminar Held at Bramshill. Police Staff College. 5th-6th April 1994.
- Harfield, C. (2012, Jun). Police informers and professional ethics. *Criminal Justice Ethics*, 31, (2), p.p. 73–95. <https://doi.org/10.1080/0731129X.2012.696960>.
- Innes, M. (2000). Professionalising the role of police informant. *Policing and Society*, 9, (4), p.p. 357–384. <https://doi.org/10.1080/10439463.2000.9964823>.
- Irwin, D., Mandel, D. (2019). Standards for Evaluating Source Reliability and Information Credibility in Intelligence production. In: D.R. Mandel (Ed.), *Assessment and Communication of Uncertainty in Intelligence to Support Decision Making: Final Report of Research Task Group S*. Toronto: DRDC, Toronto Research Centre.
- Jennings Jr, E. T. & Hall, J. L. (2012). Evidence-based practice and the use of information in state agency decision making. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 22 (2), 245. <https://doi.org/10.1093/jopart/mur040>.

- Kronenfeld, D. B., & Kronenfeld, J. (1972). Toward a science of design for successful food service. *Institutions and Volume Feeding Management*, (70), p.p. 38-44.
- Lieberman, B., (2007). Ethical issues in the use of confidential informants for narcotic operations. *The Police Chief*, 74,(6), p. 62-64.
- Maguire, M. & Timothy, J. (1995). Intelligence, Surveillance and Informants: Integrated Approaches. Crime Detection and Prevention Series. London: Police research group crime.
- Манојловић, Д. (2010). *Криминалистичка оператива*. Београд: БеоСинг.
- Manojlović, D. (1997). Kriminalni milje i kriminalna pojava–kriminološki i kriminalistički aspekti. *Migration Review*, 31.4 (1997): 856.
- Miller, J. M. (2011). Becoming an informant. *Justice Quarterly*, 26, (2), p.p. 203–220 (248). <https://doi.org/10.1080/07418825.2010.506881>
- National Research Council. (2009). *Strengthening forensic science in the United States: a path forward*. Washington, DC: The National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/12589>.
- Rosenfeld, R. (2003). Snitching and the Code of the Street, *The British Journal of Criminology*, 43 (2), p.p. 291–309, <https://doi.org/10.1093/bjc/43.2.291>.
- Simons, Herbert W. & Jean Jones. (2011). Persuasion in society (2. Edition). New York: Teylor & Francis Group on information business, <https://doi.org/10.4324/9780203933039>.
- Sun Tzu. (2017). *On The Art Of War*, Toronto: Global Language Press.

Научна заснованост криминалистичког оперативног аналитичког сазнања

Неђо Даниловић,

*академик Српске академије иновационих наука и
Српске краљевске академије научника и уметника,
Доктор политичких наука и доктор безбедносних наука,
редовни професор методологије друштвених наука*

Е-маил: danilovic.nedjo@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2109-5291>

проректор за науку и развој

Универзитета МБ, 11000 Београд,

Драјзерова број 27, Република Србија

Драган Манојловић,

Доктор кривичноправних наука

Редовни професор Криминолистике

Е-маил: detore1914@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6120-0220>

Универзитет МБ, 11000 Београд,

Драјзерова број 27, Република Србија

Дејана Гајић,

Доктор правних наука, доцент Кривичног право

Е-маил: dejanadjordjic@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0001-9080-1247>

Мегатренд универзитет, 11000 Београд

Булевар Маршала Толбухина 6, Република Србија

Апстракт

У раду се истражује научна основа криминалистичког аналитичко-оперативног сазнања. У криминалистичким и кривично процесним поступцима ова врста сазнања представља основ правне одрживости и кредибилности оптужнице, кривичне истраге и доказивања пред судом, као и за креирање јавне политике у борби против криминала у савременом друштву. **Сврха** рада јесте да докаже да се у основи криминалистичког оперативно-аналитичког рада налази интелектуална делатност у којој се строго поштују процедуре логичког, смисленог, систематског и аргументованог, а не здраворазумског мишљења криминалистичких аналитичара у процесу стицања оперативног сазнања које укључује именовање и означавање криминалних појава, процеса и догађаја и представља логичан основ разумевања и схватања аналитичког процеса у криминалистици. У криминалистичком оперативно-аналитичком истраживању стиче се истинито, релативно и применљиво сазнања о одређеном предмету из криминалистичког миљеа, применом адекватних криминалистичких и других метода истраживања, чиме су испуњена два битна претходна услова ове врсте истраживања, пре свега, утврђен предмет криминалистичко оперативног истраживања и верификоване методе истинитог или барем вероватног сазнања. **Методологија** предмета истраживања у овом раду захтевала је примену оперативне методе анализе садржаја докумената у спрези са хипотетичко-дедуктивном и статистичком методом као и примену основних аналитичко-синтетичких метода сазнања. **Резултати истраживања** продуковали су један научно утемељен теоријско-методолошки поглед на криминалистичку аналитику и њен крајњи производ криминалистичко, оперативно-интервентно и оперативно-инструктивно сазнање које ће бити од помоћи криминалистичким и другим аналитичарима и истраживачима у различитим државним институцијама, установама и организацијама које у свом организацијском саставу имају развијену криминалистичко-аналитичку и истраживачку делатност.

Кључне речи: криминалистика аналитика; оперативни рад; оперативно-интервентно сазнање; оперативно-инструктивно сазнање; криминалистичка кривично-процесна истрага.

Наукові основи криміналістичного, аналітико-оперативного знання

Недžo Данилович,

академік Сербської академії інноваційних наук і
Сербської королівської академії вчених і митців,
доктор політичних наук і доктор безпеки,
професор кафедри методології суспільних наук
Електронна адреса: danilovic.nedjo@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2109-5291>;
проєктор із науки й розвитку MB University
(Белград, Республіка Сербія);

Драган Манойлович,

доктор кримінально-правових наук,
професор кафедри кримінології
Електронна адреса: detore1914@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6120-0220>
MB University
(Белград, Республіка Сербія);

Деяна Гаїч,

доктор юридичних наук, доцент кафедри кримінального права

Електронна адреса: dejanadjordjic@iaho.com

<https://orcid.org/0000-0001-9080-1247>

Університет Мегатренд
(Белград, Республіка Сербія).

Анотація

У статті розглядаються наукові основи криміналістичного аналітико-оперативного знання. У кримінальному судочинстві цей вид знань є основою правової стійкості й достовірності обвинувального висновку, кримінального розслідування й доказів у суді, а також основою для розробки державної політики у сфері боротьби зі злочинністю в сучасному суспільстві. **Мета** статті – довести, що основою кримінально-оперативної й аналітичної роботи є інтелектуальна діяльність, у якій у процесі отримання оперативних знань суворо дотримуються процедури логічного, змістовного, системного й аргументованого, а не здорового глузду криміналістів, що включає найменування та позначення кримінальних явищ, процесів і подій і є логічною основою для розуміння аналітичного процесу в криміналістиці. У криміналістичному оперативно-аналітичному дослідженні отримують точні, відносні й застосовні знання про певного суб'єкта із кримінального середовища шляхом застосування адекватних криміналістичних та інших методів дослідження, що виконує дві істотні передумови цього типу дослідження, насамперед визначений об'єкт криміналістичного дослідження, оперативні дослідження й перевірені методи правдивого чи принаймні ймовірного знання. **Методологія** предмета дослідження в цій роботі вимагала застосування операційного методу контент-аналізу документів у поєднанні з гіпотетико-дедуктивним і статистичним методами, а також базовими аналітико-синтетичними методами пізнання. **Результати** дослідження забезпечили науково обґрунтоване теоретико-методологічне уявлення про криміналістичну аналітику та її кінцевий продукт криміналістичних, оперативно-інтервенційних й оперативно-інструктивних знань, які знадобляться криміналістам й іншим аналітикам, дослідникам у різних державних установах й організаціях, які мають розвинену криміналістику, аналітично-розшукову діяльність у їхній організаційній структурі.

Ключові слова: криміналістична аналітика; оперативна робота; оперативно-інтервенційні знання; оперативні й інструктивні знання; криміналістичне, кримінально-процесуальне розслідування.

Submitted to the editor – 19.09.2023

Review 1 – 15.10.2023

Review 2 – 04.11.2023

Accepted for printing – 07.11.2023

Подано до редакції – 19.09.2023

Рецензія 1 – 15.10.2023

Рецензія 2 – 04.11.2023

Прийнято до друку – 07.11.2023

